

PAPER DETAILS

TITLE: Seyh Müserref'in Seyh Muhammed Kazim'a Yazdigi Arapça Mektup ve Siirler

AUTHORS: Mehmet Nafih Baydarman

PAGES: 78-96

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3633798>

Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a Yazdığı Arapça Mektup ve Şiirler
The Arabic Letter and Poems of Shaykh Musharraḥ to Shaykh Muhammad Kâzım

Mehmet Nafih BAYDARMAN

Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, Siirt, Türkiye

ORCID: 0000-0002-3452-6612 | Email: 56mnb56@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Cite as/Atıf: Baydarman, M. N. (2024). Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a yazdığı Arapça mektup ve şiirler. *Fikriyat Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 78-96.

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 01.01.2024 **Kabul Tarihi / Accepted:** 23.04.2024

Yayın Tarihi / Published: 30.06.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/June 2024

Cilt/ Volume: 4 Sayı/ Issue: 1

Sayfa / Pages: 78-96

İntihal / İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two reviewers and confirmed to be plagiarism-free.

Yayıncı / Published by: Siirt Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi / Siirt University Faculty of Arts and Sciences

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Mehmet Nafih BAYDARMAN). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Öz

Arap edebiyatında mektup ve şiirler, yüzyıllar boyunca önemli bir edebî tür olarak varlığını sürdürmüştür. Bu eserler, yazarların duygularını ifade etmeleri, iletişim kurmaları ve zamanlarına tanıklık etmeleri açısından büyük önem taşımıştır. 20. Yüzyılda yaşamış Şeyh Müşerref Özcan gibi önemli şahsiyetlerin kaleme aldığı mektup ve şiirler, geleneği sürdüren bir rol üstlenerek Arap edebiyatının ötesinde kültürel miras oluşturmıştır. Bu eserler, sadece Arap edebiyatının zengin mirasına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda bölge liderlerinin entelektüel ve kültürel birikimlerini ve aralarındaki iletişim tarzlarını yansıtır. Bu metinler, estetik dilin ötesinde derin bilgi ve düşünsel birikimle dikkat çekmekte ve aynı zamanda dini içerikli mesajları iletmektedir. Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a yazdığı mektuplar ve şiirler, iki âlim arasındaki iletişimi ve öne çıkan meziyetleri yansıtarak Arap edebiyatının zengin mirasına katkıda bulunmaktadır. Şiirlerdeki derin sevgi ve saygı ifadeleri, Şeyh Müşerref'in iletişim tarzını ve duygusal bağını somutlaştırmaktadır. Yapılan araştırmada Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'a üç mektup, bir manzume, vefatı üzerine yazdığı mersiye ve onun için yapılan türbe hakkında methiye kaleme aldığı tespit edilmiştir. Bu makalede Şeyh Müşerref ve Şeyh Muhammed Kâzım'dan kısaca bahsedildikten sonra klasik Arap edebiyatının güzel örneklerinden birini sunan ve Arapça kaleme alınan mektup ve şiirlerin metni verilecek ve edebî bir bakış açısıyla analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım, Mektup, Şiir.

Abstract

In Arabic literature, letters and poems have continued to exist as significant literary genres throughout the centuries. These works have held great importance in terms of authors expressing their emotions, communicating, and bearing witness to their times. Especially the letters and poems penned by prominent figures like Sheikh Muşerref Özcan, who lived in the 20th century, are among the highly valued works. These pieces not only contribute to the rich heritage of Arabic literature but also reflect the intellectual and cultural accumulations of regional leaders and their styles of communication. Beyond aesthetic language, these texts draw attention with their depth of knowledge and intellectual wealth while conveying messages. The letters and poems written by Sheikh Muşerref to Sheikh Muhammed Kâzım reflect the communication between the two figures. Expressions of love and respect in the poems embody Sheikh Muşerref's communication style and emotional connection. The research identified that Sheikh Muşerref composed three letters, a poem, an elegy, and a eulogy about the tomb for Sheikh Muhammed Kâzım. After briefly introducing Sheikh Muşerref and Sheikh Muhammed Kâzım, this article will present one of the beautiful examples of classical Arabic literature, providing the text of letters and poems written in Arabic, followed by an analysis from a literary perspective.

Keywords: Sheikh Musarraaf, Sheikh Muhammad Kâzım, Letter, Poem.

Giriş

Arap edebiyatında mektup ve şiirler, klasik dönemden günümüze kadar önemli bir edebî tür olmuştur. Mektup ve şiirler, yazarın duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, başkalarına mesaj göndermesi veya iletişim kurması için kullanılan yazılı edebî metinlerdir (Durmuş, 2004, s. 29/17-18).

Şairler, bilginler ve düşünürler gibi önemli şahsiyetler tarafından yazılan mektup ve şiirler, hem bireysel ilişkileri güçlendiren edebî birer eser olarak değerlendirilmiş hem de zamanlarına tanıklık eden önemli belgeler olmuştur. Arap edebiyatındaki mektup ve şiir geleneği, sadece yazılı bir iletişim aracı olarak kalmayıp aynı zamanda edebî yapıtlar içinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle, Arap edebiyatında mektuplar ve şiirler, iletişim tarzını, dilin zenginliğini, duygusal derinliğini ve düşünselliğini ifade etmek için önemli bir araç kabul edilir (Durmuş, 2004, s. 29/17-18, 2010, s. 39/144-147).

20. yüzyılda Siirt ve çevresinde ilmi faaliyetlerde bulunmuş ve çok sayıda Arapça mektup ve şiir yazan meşhur âlimlerin başında gelen Şeyh Müşerref Özcan, kaleme aldığı söz konusu edebî metinler, Arap edebiyatı açısından yüksek edebî değere haiz olmuştur (İlhan, 2019, s. 31). Nitekim Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a yazdığı mektup ve şiirler, çok sayıda edebî sanatı içeren metinlerdir.

Şeyh Müşerref'in şiir ve mektupları, kullandığı estetik dilin ötesinde, derin bilgi ve düşünsel birikimiyle de dikkat çekmiştir. Ayrıca kaleme aldığı Arapça yapıtlarında, dini içerikli derin mesajları da başarıyla iletmeyi başarmıştır. Bu yolla, Arap edebiyatına önemli edebî metinler kazandırmış ve zengin bir kültürel miras bırakmıştır.

Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a yazdığı mektuplar ve şiirler, her iki şeyhin arasındaki iletişimi ve öne çıkan niteliklerini yansıtmaları bakımından önemli belgelerdir. Bu yazılı eserlerde, Şeyh Muhammed Kâzım'ın dindarlık, hoşgörü, bilgelik gibi niteliklerini ve bölgedeki saygın konumunu vurgular. Bu eserler, sadece Arap edebiyatının zengin mirasına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda bölge liderlerinin entelektüel ve kültürel birikimlerini ve aralarındaki iletişim tarzlarını yansıtır.

Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a duyduğu derin sevgi ve saygı, onların arasındaki güçlü manevi bağı ortaya koyar. Her fırsatta Şeyh Muhammed Kâzım'ı ziyaret eden Şeyh Müşerref, ziyaret edemediği zamanlarda ona duyduğu özlemi ifade etmek için mektuplar yazmıştır. Bu mektuplarda kullanılan "Ellerinizden öperim", "hürmetlerimi sunarım", "hizmetkâranız" gibi ifadeler, Şeyh Müşerref'in iletişim tarzını, sevgisi ve saygısını somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Şeyh Muhammed Kâzım'ın vefatı üzerine derin bir üzüntü yaşayan Şeyh Müşerref, duygusal bir dönemde yazdığı mersiyede Şeyh Muhammed Kâzım'ın ilmi yönüne ve dini ilimlerdeki derin vukûfiyetine vurgu yapmıştır. Vefatının ardından yaşanan büyük kaybın ele alındığı mersiyede, duygusal içerik gözlerden kaçmamaktadır.

Şeyh Müşerref'in yazdığı bir diğer şiir ise Şeyh Muhammed Kâzım'a yapılan türbe ile ilgili bir övgüdür. Şiir, türbeyi öven ve Şeyh Muhammed Kâzım'ın manevi değerlerini ifade eden anlamlar içermektedir.

Bu çalışmada Şeyh Müşerref ve Şeyh Muhammed Kâzım'dan kısaca bahsedildikten sonra klasik Arap edebiyatının güzel örneklerinden birini sunan ve Arapça kaleme alınan mektup ve şiirlerin metni verilecek ve edebî bir bakış açısıyla analiz edilecektir.

1. Şeyh Müşerref Özcan (ö. 2008)

Şeyh Müşerref, miladi 1926 yılında Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Güleçler (Hınuk) köyünde dünyaya gelmiştir (Nazım, 2012, s. 13). Babası Şeyh Es'ad-ı Sani (ö. 1967), validesi Arvasi ailesinden Şeyh Muhammed Emin (ö. 1901)'in muhterem kızıdır. Kur'an-ı Kerim eğitimine babasının yanında başlayan Şeyh Müşerref, medreselerin müfredatında yer alan *Fevâ'idü'd-diyâ'iyye fi şerhi'l kâfiye* adlı esere kadar eğitimini babasının yanında almıştır. Ardından Siirt'in Kurtalan ilçesinde bulunan Ayanık köyünde Molla Halil es-Si'irdi (ö. 1843) torunlarından Molla Tayyib (ö. 1959)'in yanında eğitimine devam etmiştir (Batar, 2012). Bir süre sonra Siirt'in Bağtepe köyünde bulunan Molla Abdülhâkim (ö. 1965)'in yanında *Mesûdî*, *Ulûğ*, *Mir Ebu'l-Feth* ve *İsâmü'l-Ved'* adlı eserleri okumuştur (Nazım, 2012, s. 17).

Şeyh Müşerref, dört hocadan icâzet almıştır. İlk icâzetini, babası Şeyh Es'âd-ı Sâni'den, ikincisini Molla Abdulhâkim'den, Üçüncüsünü Şeyh Mustafa (ö. ?)'dan ve dördüncü icâzetini ise Molla Muhammed el-Hatip el-İs'irdi (ö. ?)'nin oğlu Molla Hamid (ö.?)'den almıştır (Sönmez, 2018, s. 17). Şeyh Müşerref kendisine ilmî icâzet veren hocalarını ve icâzet izinlerini Divan'ın da şöyle dile getirir:

كَرَامَ أَنَارُوا الْحَزْنَ بِالْعِلْمِ وَالسَّهْلَا	فَإِنِّي لَقَدْ أَعْطَى لِي الْإِذْنَ سَادَةً
وَمِنْ أَجْلِ ذَا أَجْرًا وَحَقًّا عَدَا أَعْلَى	أَبِي أَسْعَدُ الثَّانِي أَسَاسُ هِدَايَتِي
حُقُوقٌ عَلَى عُنُقِي وَأَكْرَمَ بِهِ مَوْلَى	وَأُسْتَاذُنَا عَبْدُ الْحَكِيمِ الَّذِي لَهُ
وَقَدْ كَانَ فِي إِسْعِرْدَ كَالشَّهْدِ أَوْ أَحْلَى	وَذَاكَ الْعَزِيزُ الْمُتَنَقَّى الشَّيْخُ مُصْطَفَى
بِجَامِعِ إِسْعِرْدِ الْكَبِيرِ ارْتَضَى الْقَوْلَ	وَنَجْلُ خَطِيبٍ كَانَ يُسَمَّى مُحَمَّدًا

“Dağları ve ovaları ilimle aydınlatan erdemli şahsiyetler, bana icazet verdiler,

Babam Es'âd-ı Sâni hidayetimin kaynağı, bunun için yükseldi ecri ve hakkı,

Üstadımız Abdulhâkim, hakkı çoktur boynumda, ikramda bulunsun ona yüce Mevla,

Siirt'te kalmakta olan Şeyh Mustafa, seçkin ve aziz olan bal gibi hatta baldan tatlı,

Bir de Hatib'in torunu ismi idi Muhammed, Siirt Ulu Caminde sözü kabul görülen”
(Özalp, 2020, s. 19).

Şeyh Müşerref, hayatını ilme adanmış ve tüm zamanını ilim ve talebe eğitimi ile geçirmiş Siirt'in önemli şahsiyetlerindendir. Siirt ve çevresinde bulunan çeşitli medreselerde dönemin meşhur âlimlerinden ders alarak yetişmiş, dil ilimlerinde ve tasavvufta temâyüz etmiştir. Şeyh Müşerref, yüzlerce talebe yetiştirmiş ve ondan fazla eser yazmıştır (Nazım, 2012, s. 13). Dini ve edebî ilimlerde büyük bir yer edinmiş olan Şeyh Müşerref, Arapça ve Kürtçe birçok eseri bulunmaktadır. Nesir türünde eserler telif ettiği gibi nazım türünde de eserleri mevcuttur. Bir divanda bir araya getirilen ve Arapça, Farsça, Kürtçe ve Türkçe gibi farklı dillerle kaleme alınan şiirlerinde onun edebî sanatlardaki birikimi açıkça ortaya çıkmaktadır. Hayatını halkı irşat etmeye ve talebe yetiştirmeye adanmış Şeyh Müşerref, bir kısmı Kürtçe bir kısmı Arapça olmak üzere çok sayıda mektup, nasihat ve kaside yazmıştır (Batar, 2012, s. 12).

Şeyh Müşerref, 2008 yılının Mart ayında, Mevlit Kandili gecesinde Hakk'ın rahmetine kavuştu. Siirt'te ebedi yolculuğuna uğurlanan Şeyh Müşerref'in cenazesi, çok sevdiği ve aynı zamanda hocasının dedesi olan Molla Halil el-İs'irdi'nin yattığı Şeyh Süleyman Mezarlığı'nda defnedilmiştir.

1.1. Eserleri

Divan: Şeyh Müşerref'in kaleme aldığı Divanında hocalarına, şeyhlerine, arkadaşlarına, aile fertlerine, talebelerine ve müritlerine yazmış olduğu manzum mektuplar yer almaktadır. Şeyh Müşerref'in bu eseri dört dilde yazılmıştır. Arapça, Kürtçe, Farsça ve Türkçe kasideler içermektedir (İlhan, 2019, s. 45).

Şerhu Lüccetü'l-Esrâr: Mevlâna Abdurrahman el-Cami (ö. 1492)'nin Farsça nazmettiği 100'ü aşkın beyitten oluşan bir nasihat ve hikmet kitabı olan *Lüccetü'l-Esrâr*'in şerhidir.

Tûtîzade: Talebesi Molla Abdurrahkib'e hitaben yazılan bir Arapça nasihatnamedir.

Eyyuhe'l-Veled: Oğlu Muhammed Vefa'ya hitaben kaleme aldığı bir nasihatnamedir. Sünnet-i seniyyeye uymasını, mütevazı olmasını, namazı huşu ile eda etmesini, zamanı iyi değerlendirmesini tavsiye etmektedir.

Şeyh Müşerref Hatıraları: 1950 yılında kendi el yazması ile kaleme aldığı bu eser bir hatırat olması açısından önemli bir eserdir. İçinde mensur-manzum karışık mektuplar ve bazı seferlerinin tarihleri mevcuttur (Batar, 2012).

Gûz û mewîj: Talebelere yönelik yazılan Kürtçe manzum bir nasihatnamedir (Batar, 2012).

2. Şeyh Muhammed Kâzım Aydın (ö.1996)

1324/1906 yılında Siirt Fersaf köyünde dünyaya gelen Şeyh Muhammed Kâzım, babası Şeyh Muhammed Şerafeddin (ö. 1958), dedesi Şeyh Muhammed el-Hazin (ö. 1890)'dır. Annesi Fadile Hatun (ö. 1910), Hz. Halid Bin Velid (ö. 642)'in (r.a.) torunlarından Şeyh Mahmud el-Hamzevi (ö.?)'nin kızıdır (Ş. M. K. H. N. Aydın, 2005, s. 10).

Kur'an-ı Kerim eğitimi Merhûm Şeyh Yûsuf el Hamzevî (ö.?) ve oğlu Şeyh Atâ (ö.?)'nin yanında almış ve hatmetmiştir. Kur'an-ı Kerîmi bitirdikten sonra dayılarının yönlendirmesiyle İptidai (ilkokul) mektebi sonra da İdadî (lise) mektebine gönderilen Şeyh Muhammed Kâzım, Şeyhu'l-kurra Mahmud Zemî Efendi (ö.?), Şeyh Hatipoğlu Cemal Efendi (ö.?), Hacı Cemil Efendi (ö.?), ve Molla Abdullah Efendi (ö.?)'den ders alarak eğitim görmüştür (Baz, 2021, s. 45).

İzzî kitabını okurken, ancak birkaç yıl sonra okunabilecek *Tecridü'l-edânî* kitabını mütalaa eden Şeyh Muhammed Kâzım, Siirt'teki ilim talebeleri arasında keskin zekâsıyla tanınmıştır. Nitekim ilim talebeleri onu Zeki adıyla “Ya Zeki” diye çağırırlardı (Uğurlu, 2022, s. 32).

Şeyh Muhammed Kâzım, *Hallü'l Me'âkîd* kitabına kadar babasının yanında okumuştur. *Hallü'l Me'âkîd* ve *Sadullah el-Kebir* kitaplarını Molla Halil el-İs'îrdî (ö. 1843)'in torunu Molla Mustafa (ö.?)'nin oğlu büyük âlim Molla Hamid (ö.?)'in yanında okumuştur. Sonra Şirvan'a bağlı İskambo köyüne gidip *Fevâ'idü'd-diyâ'iyye fi şerhi'l-kâfiye* kitabını, Şeyh Derviş (ö.?)'in oğlu Şeyh Abdurrahim (ö.?)'in yanında okudu. Daha sonra eve dönüp *Hisam kâti* kitabının şerhi olan *Muhyiddin, Risaletü'l-Vâdih, Muğni't-tullâp, Fenârî, Kavî-i Ahmed, 'İsâmü'l-İsti'are* kitaplarını babası Şeyh Şerafettin'in yanında okudu. Ardından Halenze (Bağtepe) köyüne gider ve oradaki Hacı Bayazıt Medresesinde meşhur Molla Halil'in torunlarından müdakkik üstad Molla Abdulhakim (ö. 1965)'in yanında *Mir Ebu'l-Feth* kitabını okumuştur (M. K. en-Nakşibendî el-Hâlidî Aydın, t.y., ss. 3-4).

1925'te Palo'lu Şeyh Said Hâdisesinden sonra 1926 yılında Konya'ya gönderilen babasının yanına gider. Konya'da iken babasının yanında *Muhtasaru'l-Me'ânî* ile *Şerhu's-Sa'd ale'l Akâid* kitaplarını okumuştur. 1928 yılında af çıkıp Siirt'e döndükten sonra babasının yanında *Cem 'ul-Cevâmî, Tuhfe, Senûsiyye, Bed'ul Emalî, Makâmâtü'l-Harîrî* ve *Fethu'l-Mu'in* kitaplarını okumuştur. Ayrıca Medresede okutulup da okuyamadığı *Uluğ, Mesudî, İsamü'l vâdi', Havâşi-i Abdü'l-Ğafur, Seylekûti, Şerhu's-Şemsiye, 'Âmilî'nin Risâletü'l-Hesâp* adlı kitaplarını kimseden ders almadan satır satır mütalaa etmiştir (Baz, 2021, s. 46).

Medreselerde ders olarak okunan eserlerde yer alan muğlâk ibareler ona gösterildiğinde, keskin zekâsıyla çözerek dönemindeki ilim talebelerinin ve âlimlerin dikkatini çekmiştir. Bunu üzerine Muhterem babası Şeyh Şerafeddin kendisine “Seni okutabilecek kabiliyette bir hoca göremiyorum” demiştir (M. Aydın & Bulut, 2016, s. 113).

Küçük yaşlarından itibaren güzel ahlâk ve davranışlarıyla dikkat çeken Şeyh Muhammed Kâzım, sürekli babası Şeyh Şerafeddin'in yanında bulur ve gittiği her yere onunla giderdi (Baz, 2021, s. 45).

Şeyh Muhammed Kâzım, ilim ve tasavvuf şeyhi olan Babası Şeyh Şerafeddin'den ilim ve tasavvuf icazetini almıştır. Ayrıca, Şeyh Osman Tavîlî (ö. 1966) Hazretlerinin torunlarından Şeyh Bahaeddin el-Hüsami (ö. 1971) ve Şeyh Osman Seraceddin-i Sani (ö. 1997)'den de tasavvuf icazeti almıştır (Panel, 2014, s. 27).

1935 yılında Sinep (Çatılı) köyünde imam-hatiplik görevine başlayan Şeyh Muhammed Kâzım, burada geçirdiği üç yıl boyunca imam-hatiplik görevini icra etmesinin yanı sıra tedrisat da yapmıştır. 1940 yılında Muş ovasında Kırtakom köyüne imam-hatip olarak atanan Şeyh Muhammed Kâzım, kısa bir süre sonra Muş'un Hasköy ilçesine taşınmıştır (Ekinci, 2019, s. 15).

Şeyh Muhammed Kâzım, çağının en önde gelen ilim ve irfan şahsiyetlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Yüzlerce talebeye ilim öğreten, icazet veren ve binlerce kişinin hidayetine vesile olan Şeyh Muhammed Kâzım, Kur'an, sünnet ve selef-i sâlihînin yoluyla sıkı bağlılığını sürdürmüş, bu sayede İslami ilimlerde büyük bir itibar kazanmıştır (Baz, 2021, s. 46).

İslami ilimlerin yanı sıra astronomi, matematik ve fizik alanında da çalışmalar yapan Şeyh Muhammed Kâzım, zaman zaman ilmi toplantılar düzenleyerek bu alanlardaki araştırmalarını paylaşmıştır. Şeyh Muhammed Kâzım zamanımızın en muteber, en saygın, en mutemet fetva ve irşad

mercii kabul edilen mümtaz bir ilim ve irfan şahsiyetiydi. Bulunduğu ilim ve irfan meclislerinin tartışmasız reisiydi. Ahlâkını Kur'an'dan, yaşantısını da sünnetten alan şeyh Muhammed Kâzım, İslâmi ilimlerde derya olup "Zamanın Şafii"si diye anılmıştır. Şeyh Muhammed Kâzım, Nakşibendî tarikatının temel prensiplerini yaşamaya özen göstermiş, sünnete sıkı sıkıya bağlı kalarak bid'at ve hurafelere karşı durmuştur (*Hayatı – Şeyh Muhammed Kâzım El-Halid En-Nakşibendi (K.S.)*, t.y.).

Şeyh Muhammed Kâzım 15 Aralık 1996'da gece yarısına doğru İstanbul'da vefat etmiştir. Şeyhin cenazesi Siirt'e nakledilmiş ve vasiyeti üzerine kendisinin inşa ettirdiği Kâzimiye Medresesinin yakınına defnedilmiştir (Sarımış, 2021, s. 23).

2.1. Eserleri:

Şeyh Muhammed Kâzım belirli ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak birçok eser kaleme almıştır.

Cevâhiru'l-'ulûmi'l-Kâzimiyye: Şeyh Muhammed Kâzım'ın eserlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan derleme bir eserdir.

Deryâdan Damlalar: İslam'ın ve imanın şartlarına dair bilgiler içeren ve daha sonra tasavvufi konulara odaklanan Türkçe eserdir.

Risâletü Menâsiki'l-Hac: Hac ibadetiyle ilgili bir eser, Şafii mezhebi esas alınarak yazılmıştır.

Risâle-i Salâti'l-Cum'a: Cuma namazının ihtiyaçtan fazla camide kılınmasına dair küçük bir risaledir. *Cevâhiru'l-'ulûmi'l-Kâzimiyye* içinde yer alır.

Risâletü Salatü'l-Cum'ati bi Ekalli mine'l-Erbain: Cuma namazı hakkındaki ikinci eser, Şafii mezhebine göre kırk kişiden az bir cemaat bulunması durumunda Cuma namazının nasıl kılınacağına dair risaledir.

Risâletü varaku'n-nût: Madeni paraların yerini alan banknot veya kâğıt paraların hükmü ve kullanımı hakkında Arapça bir risâledir.

Risâletü iknâi's-Şia: İran ve Şii düşüncelere duyulan sempatinin önüne geçmek için kaleme alınan Arapça eserdir.

Risâletü irşâdü'l-'ibâdi ile'n-nutki bi't-Tâi ve'd-Dâi: Arapça harflerden Tı (ط) ve Dad (ض) harflerinin okunuşuna dair birçok tartışma içeren risâledir.

Risale-i Tekfir: Müslümanları tekfir etmenin tehlikelerine dair yazılmış bir eserdir

Risâletün fi't-tasavvuf: Altmış adet ahlak-ı zemimededen açıklamalar içeren Arapça eserdir.

Risâletü âdâbü'l-mürîd: Müridin seyr-u süluk sürecinde uyması gereken esasları açıklayan Arapça eserdir.

Deryadan Kapsamlı Dualar: Müritler için derlenmiş küçük boy eser, 32 sayfa içinde toplam 100 dua bulunmaktadır.

Münacat: İstanbul'da i'tikaf sırasında kaleme alınan Arapça bir duadır.

Kavâidü'l-lügati'l-Fârisiyye: Farsça bilen talebeler için muhtasar bir Farsça gramer kitabıdır (Baz, 2021, ss. 149-167).

3. Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a Olan Muhabbeti

İlme ve ilim ehline çok büyük değer veren Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'a büyük bir hayranlık ve saygı beslemiştir. Onun gerçek bir bilge ve büyük bir âlim olduğunu sık sık dile getirmiştir. Onun hakkında yazmış olduğu Farsça bir beyitte bu düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

پس اَوْ نَجَلَسْ مُحَمَّدَ كَاطِمَ اَعْلَى مُعَاطِمَ شَدِّ
بِيَمْتِي غَيْرَتَشْ شَرَعَ مُحَمَّدَ تَارَ اَوْ مَنْصُورَ

“Ondan sonra Muhammed Kâzım yüksek derecelerin üzerindeydi, Onun gayret ve bereketiyle Muhammed'in (s.a.v.) dini diri kaldı, mansur oldu”

Bu sözleriyle Şeyh Muhammed Kâzım'ın büyük bir âlim olduğunu ve bu ilmi sayesinde İslam dininin diri kaldığını ifade etmiştir (Baz, 2021, s. 97). Onun yanına giden ziyaretçilerine de Şeyh Muhammed Kâzım'ı mutlaka ziyaret etmelerini tavsiye etmiştir (Salihoğlu, 2022, s. 102).

Şeyh Müşerref Hazretleri, Sinep (Çatılı) köyünü ziyaret ettiği bir sırada köy halkı, kendilerinden bir tavsiye isteyince, Şeyh Müşerref nazikçe sormuş: “Siz bazen Siirt'e gidiyor musunuz?” Alınan olumlu cevap üzerine eklemiştir: “Peki, Şeyh Muhammed Kâzım Hazretlerini ziyaret ediyor musunuz?” Aldığı cevap “Bazen gideriz, bazen gitmeyiz” olur. Bunun üzerine şöyle buyurur: “Siirt'e her gidenin bir an bile olsa Şeyh Muhammed Kâzım'ı görmesi gerekir ve bunu yapan bundan çok fayda görecektir” diye tavsiyede bulunur (Genç, 2021, s. 29).

Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ı fırsat buldukça ziyaret eder, her ziyaretinde Şeyh Muhammed Kâzım'ın elini öpüp saygısını gösterirdi. Şeyh Muhammed Kâzım'a olan derin saygısından dolayı, her ziyaretinde sokağın başında arabadan inip, yaşlılığına rağmen tüm sokağı yürüyerek şeyhin evine giderdi.

Bir gün, Şeyh Müşerref yine Şeyh Muhammed Kâzım'ı ziyaret etti. Şeyh hazretlerinin hal hatırını sorduktan sonra, Şeyh Muhammed Kâzım'a hitaben şöyle dedi: “Efendim, sizden çok özür dilerim.” Şeyh Muhammed Kâzım, “Neden özür diliyorsun?” diye sorduğunda, Şeyh Müşerref şöyle cevapladı: “Efendim, bugün çarşıdan buraya taksiyle geldim. Aslında sizin ziyaretinize yayan gelmeliydim. Ama hava yağışlı olduğu için taksiye binmek zorunda kaldım” (Salihoğlu, 2022, s. 201).

Bu söz ile Şeyh Müşerref, şeyhin ilminin büyüklüğünü ve kendisinin bu ilme olan saygısını dile getiriyordu. Ayrıca Şeyh Müşerref'in “kim Hz. Ebubekir'i görmek istiyorsa Siirt'te gitsin ve Şeyh Muhammed Kâzım'ı görsün” sözü, şeyh hazretlerinin ilminin büyüklüğüne bir işarettir (Genç, 2021, s. 28).

4. Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a Yazdığı Mektuplar

Şeyh Muhammed Kâzım'a olan derin muhabbet, hem hayatta iken hem de vefatından sonra bölgedeki ilim erbabı tarafından pek çok şiir ve mektupla ifade edilmiştir. Bu ilim erbabı arasında, Siirt'in büyük âlim ve şeyhlerinden Şeyh Müşerref Özcan'ın özel bir konumu vardır. Bu durum Şeyh Müşerref ile Şeyh Muhammed Kâzım'ın arasındaki sevgiye işaret etmektedir. Şeyh Müşerref, yazdığı mektuplarda Şeyh Muhammed Kâzım'a duyduğu sevgi ve hürmeti açıkça ifade etmiş, “ellerinizden operim”, “hürmetlerimi sunarım”, “hizmetkârınız” gibi sözlerle saygısını dile getirmiştir.

Elimizde, Şeyh Müşerref tarafından yazılmış üç mektup bulunmaktadır. Bu mektuplar, iki şeyhin arasındaki derin sevgi ve bağlılığın bir yansımasıdır (Baz, 2021, s. 93).

4.1. Mektup

Bu mektup, Şeyh Muhammed Kâzım'ın 1995 yılında gerçekleştirdiği Hac ziyareti sonrasında Siirt'e dönüşü üzerine yazılmıştır. Hac dönüşü, yaklaşık 2-3 ay süreyle İstanbul'da kalmış, Hac ziyareti ile birlikte geçen beş aya yakın ayrılık süresinin ardından Siirt'e dönüşü, büyük bir sevinçle karşılanmıştır (Baz, 2021, s. 94).

Şeyh Müşerref, bu özlemin ifadesi olarak, Şeyh Muhammed Kâzım'a hitaben aşağıdaki duygu dolu mektubu kaleme almıştır. Mektup, Şeyh Muhammed Kâzım'ın uzun ayrılığının ardından yaşanan hasret ve vuslat günlerini yansıtmaktadır.

Mektubun Arapça metni ve tercümesine aşağıda yer verilmiştir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى اَشْرَفِ الْعَالَمِينَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِينَ

إِلَى جَنَابِ سَيِّدِنَا وَفُرَّةِ عُيُونِنَا وَمَسْرَّةِ مَحْرُونِنَا وَرَدَةِ الرَّوْضَةِ الْحَزِينِيَّةِ وَثَمَرَةِ تِلْكَ الدَّوْحَةِ الْعَاطِرَةِ
النَّاضِرَةِ الْعَبْقَةِ الدِّينِيَّةِ تَذِكْرَةَ الْأَعَظَمِ مَنْ هُوَ لِإِسْتِنَاتِ الْمَزَايَا نَاطِمٌ، سَيِّدِي الشَّيْخُ مُحَمَّدٌ كَاطِمٌ أَدَامَ اللَّهُ
تَعَالَى إِقْبَالَهُ وَوَسَعَ ظِلَالَهُ وَأَيَّدَ كَمَالَهُ وَجَمَّالَهُ وَلَا أَرَانَا زَوَالَهُ آمِينَ

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَعَلَى كُلِّ مَنْ يَنْتَمِي إِلَيْكُمْ، وَأَقْبِلْ أَيْدِيَكُمْ بِكَمَالِ آدَبٍ، وَأَعِدْ ذَلِكَ لِي مِنْ أَقْوَى سَبَبٍ. ثُمَّ إِنَّهُمْ
بَشَّرُونِي بِإِشْرَاقِ أَنْوَارِكُمْ عَلَى إِسْعَرِدِ الْمَحْرُوسَةِ فَحَصَلَ سُرُورًا صَارَ سَبَبًا لِأَشْتِيَاقِي أَنْ أَتَشَرَّفَ
بِخُطَابِكُمْ وَأَرْجُو أَنْ تَعُدُّونِي مِنْ أَحِبَّائِكُمْ

وَقَدْ ذَكَرْنِي تَشْرِيفُكُمْ إِسْعَرِدَ مَا يُحْكِي أَنَّ شَاهَ “بُخَارَى” سَافَرَ إِلَى بَعْضِ النَّوَاحِي مَعَ خُدَّامِهِ وَتَعَوَّقَ حَتَّى
اشْتَأَقَ الْخُدَّامَ “بُخَارَى” فَكَتَبَ بَعْضُهُمْ وَكَانَ شَاعِرًا وَعَرَضَ عَلَى الشَّاهِ:

شَاهِ مَا هَسْتُ بُخَارَى آسِمَانُ

مَا هِ سُوِي آسِمَانُ آيِدْ هَمِي

شَاهِ سِرْوَسْتُ بُخَارَى بُوسِتَانُ

سِرْوِ سُوِي بُوسِتَانُ آيِدْ هَمِي

فَلَمَّا قَرَأَهُ الشَّاهُ قَامَ بِلَا تَوَقُّفٍ إِلَى بُخَارَى

وَتَصْنَدِيْعُكُمْ وَاشْتِغَالَ أَوْقَاتِكُمْ الشَّرِيفَةَ بِهَذِهِ الْخُرَافَاتِ يَكُونُ تَرْكُ آدَبٍ لَكِنْ الشَّقُّ رُبَّمَا جَرَّ إِلَى مَا هُوَ فَوْقَ
الطُّوقِ وَأَرْجُو الْعَفْوَ وَالسَّلَامَ -خَادِمُكُمْ مُشْرِفٌ-

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a, salât ve selam âlemlerin en şereflişi
Efendimiz Hz. Muhammed'in, onun âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Gözlerimizin nuru, hüznlerimizi sevince dönüştüren, hazin bahçesinin gülü,
dinin güzel kokulu olan parlak ulu ağacının meyvesi, büyüklerin andığı ve meziyetleri
inci gibi dizili olan Efendim Şeyh Muhammed Kâzım'a,

Allah onun gelişini daim eylesin ve gölgesini geniş kılsın. Kemâlini ve cemalini
artırsın. Onun zevalini de bize göstermesin. Amin...

Allah'ın selamı sizin ve size intisap edenlerin üzerine olsun. Tam bir edep ile
ellerinizden öperim. Bunu kendim için en güçlü dayanak sayıyorum. Nurunuzun ışıyla
aydınlanan Siirt'e gelişinizi bana müjdelediler. Sizin hitabınızla, şereflemeye vesile
olacağı için çok mutlu oldum. Beni de sevdiklerinizden saymanızı umarım. Sizin Siirt'e
gelişiniz bana, Buhara Şahı'nın hizmetlileri ile bazı bölgelere gidişini hatırlattı.
Hizmetlileri Buhara'yı özleyinceye kadar burada kaldı. Sonunda o hizmetlilerden şair
olan bir kişi, bir şiir yazdı ve Şah'a sundu:

Şah aydır, Buhara sema

Ay semâdan gelir dâima

Şah servidir, Buhâra bahçe

Servi bahçeden gelir dâima

Şah bu şiiri okuyunca, hiç beklemeden Buhara'ya gitti.

Vaktinizin bu hurafelerle meşgul olması edebi terk kabilindedir. Ancak özlem,
gerdanın üzerine kadar taşı. Affınızı umuyorum. Vesselam

Hizmetkârınız Müşerref (Baz, 2021, s. 94).

Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ın uzun süre Siirt'ten uzak kalmasının ardından Siirt'e dönüşü üzerine duyduğu sevinçle yazdığı duygu yüklü bir mektuptur. Tasavvufi bir dille yazılmış olan mektup, manevi bir bağlılık, sevgi ve özlem atmosferi içinde edebî yönü zengin ve sanatsal bir ifadeyle kaleme alınmıştır.

Mektup, besmele, Allah'a hamd ve Hz. Peygambere salâvat edilerek başlar. Bu, İslami bir mektubun geleneksel bir başlangıcıdır (Durmuş, 2004, s. 15). Mektupta Şeyh Muhammed Kâzım'a övgüler edilirken belâgat sanatından istifade edilmiş ve çok sayıda istiare ve teşbihe yer verilmiştir. Şeyh Müşerref, "gözlerimizin nuru", "hüzünlerimizi sevince dönüştüren", "dinin güzel kokulu olan parlak ulu ağacının meyvesi", "büyüklerin andığı" ve "meziyetleri inci gibi dizili" gibi ifadelerle teşbih sanatına başvurarak Şeyh Muhammed Kâzım'ın dini ve ahlaki liderliğine, bilgeliğine ve merhametliliğine vurgu yapmıştır. Mektubun devamında "Tam bir edep ile ellerinizden öperim" ifadesi ise tam bir tevazu ve saygının ifadesidir.

Mektubun devamında Şeyh Muhammed Kâzım'ın Siirt'e dönüşünü özlemle beklediğini ifade eden Şeyh Müşerref, kendisinin ve Siirt halkının Şeyh Muhammed Kâzım'a olan özlemlerini Buhara Şahı'nın hizmetlilerinin Buhara'yı özlemesine benzetmiştir. Bu benzetme ile Şeyh Muhammed Kâzım'ın Siirt için ne kadar önemli olduğunu ve onun yokluğunda Siirtlilerin nasıl bir özlem duyduğunu göstermektedir.

Mektubun sonlarına doğru, gerçekleştirdiği bu benzetme ile zamanını anlamsız bir şekilde harcayarak edebe aykırı davranışta bulunduğunu ancak, bu terk-i edebin, içsel bir özleminden kaynaklandığını vurgular.

Şeyh Müşerref, mektubunu "Hizmetkârınız Müşerref" ifadesiyle tamamlıyor ve tevazu içinde bir veda ile noktalyor.

4.2. Mektup

بسم الله الرحمن الرحيم

إِلَى جَنَابِ سَيِّدِي تَاجِ الْعَارِفِينَ وَسِرَاجِ الْمُؤْمِنِينَ وَعُمْدَةِ الصَّادِقِينَ، مَرْكَزِ الْمَكَارِمِ وَتَذَكُّرَةِ الْأَكْرَامِ مَوْلَانَا الشَّيْخِ مُحَمَّدٍ كَاطِمٍ، أَيْدِ اللَّهِ بِتَأْيِيدِهِ الدِّينَ، وَأَطَالَ حَيَاتَهُ الشَّرِيفَةَ حِصْنًا حَصِينًا لِلْمُسْلِمِينَ آمِينَ

سَلَامٌ وَغَايَةُ احْتِرَامٍ بِبُوسِ أَيْدِي وَأَقْدَامٍ، وَقَدْ تَقَضَّلْتُمْ بِالْفَحْصِ عَنْ حَالِ هَذَا الْفَقِيرِ فَجَزَاكُمُ اللَّهُ خَيْرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ أَنَا مُسْتَرْيِحٌ لَكِنْ مَرْضِي هَذِهِ اللَّفْظَةُ بِحَالِهَا وَأَطْنُ أَرْيَادَهَا وَأَنِّي لَمْ أَرْ نَفْعًا فِي الظَّاهِرَةِ الدَّكَاتِيرِ وَأَرْجُو دُعَاءَكُمْ وَأَشْكُرُ الْإِتِفَاقَكُمْ وَأَحْمَدُ رَبِّي إِذْ لَمْ يُعْطِ أَصْعَبَ، وَمَنْ اسْتَحَقَّ النَّارَ فَصُولِحَ عَلَى الرَّمَادِ صَارَ مَمْنُونًا

وَأَكْرَرُ السَّلَامَ وَالْإِحْتِرَامَ (الْفَقِيرُ مُشْرِفٌ)

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla

Ariflerin tacı, Müminlerin sıracı, sadıkların önderi, cömertliklerin merkezi, keremli kimselerin andığı saygıdeğer Efendimiz Şeyh Muhammed Kâzım'a,

Allah onunla kendi dinini güçlendirsin. Allah, Müslümanlar için sağlam bir kale olan Efendimizin mübarek hayatını uzun eylesin. Âmin...

Selam ve sonsuz hürmetlerimle ellerinizden ve ayaklarınızdan öperim. Bu fakirin hâl ve hatırını sorarak lütufta bulundunuz. Allah mükâfatınızı hayırla versin. Allah'a hamd olsun ben iyiyim. Lakin hastalığım devam ediyor ve zannederim gittikçe artacak. Ben açıkçası doktorlardan bir fayda geleceğine inanmıyorum ve bu nedenle duanızı istirham ediyorum. Göstermiş olduğunuz ilgi nedeniyle şükranlarımı sunuyorum. Daha zor ve sıkıntılı bir hastalık vermediği için de Allah'a hamd ediyorum. Ateşle cezalandırmayı hak eden kimse, ateşe değil külüne girme hususunda kendisiyle uzlaşma yapılırsa elbette bundan memnuniyet duyar.

Tekrar selam ve hürmetlerimi sunarım. Fakir Müşerref (Baz, 2021, s. 94).

Mektup, Şeyh Muhammed Kâzım'ın Şeyh Müşerref'in sağlığını sormasıyla hissedilen memnuniyeti ifade etmek için kaleme alınmıştır. Mektubun içeriğinde, Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ın sağlık durumunu sormasını bir nezaket örneği olarak değerlendirir ve kendisine dua eder.

Şeyh Müşerref, yine beyan ilminin inceliklerinden istifade ederek Şeyh Muhammed Kâzım'ı "ariflerin tacı", "müminlerin sıracı", "sadıkların önderi", "cömertliklerin merkezi" gibi ifadelerle anlatır. Bu ifadelerle, Şeyh Muhammed Kâzım'ın dini ve ahlaki liderliğine, bilgeliğine ve merhametine, İslam toplumundaki önemli rolüne vurgu yapmıştır. Bu terimler, tasavvuf ve İslam dünyasında kullanılan edebî terimlerdir.

Yazar, tevazuyla Şeyh Muhammed Kâzım'a hitap ederken "Ellerinden ve ayaklarından öperim" ifadesi, yüksek derecede bir bağlılık ve saygıyı ifade eder.

Yazarın hastalık durumu, duygu ve düşünceleriyle iç içe geçmiştir. Doktorların çabalarının ona fazla fayda sağlamadığını, bu yüzden kendisinden dua beklediğini ifade eder. Tevazuda mübalağa yaparak, "Ateşi hak eden kimse, küle basmaktan memnuniyet duyar" şeklindeki mecaz, hastalığına rağmen içsel bir memnuniyeti yansıtır. Bu ifadeyle zorluklarla karşılaşma ve bunlara sabırla katlanmanın önemine vurgu yapar.

Bu mektup, edebî bir dil ve zengin ifadelerle donatılmış, duygu yüklü bir iletişim örneğidir.

4.3. Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ

إِلَى سَيِّدِي زَهْرَةِ الدَّوْحَةِ الْحَزِينِيَّةِ وَوَرْدَةِ تِلْكَ الرُّوْضَةِ الْمُبَارَكَةِ الدِّينِيَّةِ فَحَرِّ الْأَعْظَمِ مَوْلَانَا الشَّيْخِ مُحَمَّدَ كَاطِمٍ، لَا زَالَ كُحْلًا لِلْأَبْصَارِ رَاحَةً لِأُولِي الْأَفْهَامِ الْأَخْيَارِ

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَأَقْبَلُ يَدَيْكُمْ سَيِّدِي أَخْبَرَنِي أَبُو عَلِيٍّ فِي هَذَا الصَّبَاحِ بِتَشْرِيفِكُمْ إِلَى جَامِعِ الْمُتَكَدِّرِ فَلَحَقَنِي مِنَ الْخَجَلِ مَا اللَّهُ بِهِ يَعْلَمُ، كَانَ أَبِي يَقُولُ لِأَخِيهِ الْأَكْبَرِ رَحِمَهُمَا اللَّهُ، "أَزْ غَلَامَهُ لَا زَمَهُ أَمْ قَدَرْتَهُ بِكَرِيمٍ ثَوِيٍّ مَهْ نَكْرَى" وَهَكَذَا يَلْزَمُنَا مَعَ جَنَابِكُمْ نُوقِرُكُمْ فِي الْعَايَةِ وَيَكْفِينَا مِنْكُمْ إِرْسَالُ السَّلَامِ

نَعَمْ لَوْ أَدْنَيْتُ الْفُرْصَ وَشَرَفْنَمُو خُتُوكُنَا لَكَانَ شَرَفًا وَفَخْرًا وَدُخْرًا وَلَرَأَيْتُمُو قُلُوبًا مُمْتَلِئَةً حُبًّا وَفُؤَادًا مَشْحُونًا وَدَادًا وَلَكُمْ الْفَضْلُ وَالْكَمَالُ وَأَنَا غَلَامُكُمْ وَالسَّلَامُ (مُشْرِفٌ)

نَوَيْتُ الزِّيَارَةَ فِي هَذَا الصَّبَاحِ فَعَاقَنِي وَجَعِي الشَّدِيدُ وَالْآنَ عُوفِيتُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَكُنْتُ الْبَارِحَةَ فِي زِيَارَةِ "تَلُو" حَيْثُ تَعْلَمُونَ أَنَّنَا الْمَلَائِكِينَ نَحْبُ نِسْوَانَنَا كَثِيرًا وَلَوْ كَانَ الْعَمُّ الشَّيْخُ تَاجُ الدِّينِ حَاضِرًا لَمَارَحَ وَالسَّلَامُ

Allah'ın Adıyla, Onu tenzih ederim

Hazin bahçesinin ulu ağacının çiçeği, dinin mübarek bahçesinin gülü, büyüklerin övücü, gözlerin sürmesi ve seçkin anlayış sahiplerinin huzur ve sükûn bulduğu Efendim Muhammed Kâzım'a,

Allah'ın selamı üzerinize olsun. Ellerinizden öperim. Ebu Ali bu sabah sizin Münkedir Camii'ne teşriflerinizi bana haber verdi. Allah biliyor ki bu durumdan dolayı utandım. İkisine de rahmet olsun, babam ağabeyine şöyle derdi: Efendim sizlerin bizim kıymetimizi değil, bizim sizlerin kıymetinizi bilmemiz gerekir. Bugün de aynı şekilde bizlerin sizin kıymetinizi bilmemiz ve yanınızda bulunmamız gerekir. Sizlere sonsuz saygı ve hürmet duyarız. Sizden gelecek bir selam bizim için kifayet eder. Evet, bir fırsat bulabilir ve köyümüz Hınuk'u şerefendirirseniz, bu ziyaret bizim için şeref, övünç ve azık olur. Burada size karşı sevgiyle dolu kalpler, dostluğunuzla dolu gönüller görürsünüz. Lütuf ve kemâl size ait özelliklerdir.

Sizin hizmetkârınızım vesselam. Müşerref

Bu sabah sizleri ziyaret etmeye niyet ettim ancak şiddetli bir ağrı tuttu. Lakin şimdi iyiyim elhamdülillah. Dün gece Tillo'yu ziyaret ettim, bildiğiniz gibi biz mollalar hanımlarımızı severiz. Eğer Tacuddin Amca burada olsaydı bizimle şakalaşırды (Baz, 2021, s. 96).

Mektup, Şeyh Muhammed Kâzım'ın Münkedir Camii'ne teşrif etmesi üzerine yazılmıştır. Mektup, diğer mektuplardan farklı olarak "Allah'ın Adıyla, Onu tenzih ederim" şeklindeki bir övgü cümlesiyle başlar. Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ı "Hazin bahçesinin ulu ağacının çiçeği", "dinin mübarek bahçesinin gülü", "büyüklerin övüncü", "gözlerin sürmesi" ve "seçkin anlayış sahiplerinin huzur ve sükûn bulduğu" gibi ifadeler ve muazzam imgelerle şeyhin değerini ve manevi konumunu vurgulamıştır. Bu teşbihlerle, okuyucuya Şeyh Muhammed Kâzım'ın yüceliğini daha net bir şekilde tasvir etmeyi amaçlamıştır.

"Sizlere sonsuz saygı ve hürmet duyarız", gibi ifadelerle Şeyh Muhammed Kâzım'a karşı büyük bir saygı ve tevazu gösterilmiştir. Aynı zamanda, "Sizin hizmetkârınızım" ifadesi, yazarın beslediği bağlılığı ve mütevazılığı vurgular.

Mektupta, Şeyh Muhammed Kâzım'ın Münkedir Camii'ne teşrif etmesi ile duyulan mutluluk ifade edilir. Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ın teşrifini bir lütuf olarak görür ve onun mükâfatını Allah'tan diler.

Mektupta muhterem babasının büyük abisine söylediği "Efendim sizlerin bizim kıymetimizi değil, bizim sizlerin kıymetinizi bilmemiz gerekir" (أَزْ غَلَامَهُ لَازِمَهُ أَمْ فَدَرْتَهُ بِكْرَيْنِ تُؤِي مَه نَكْرِي) cümlesi Kürçe yazılmıştır.

Mektupta, Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'ı Hınuk köyüne davet etmesi yer alır. Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ın Hınuk köyüne teşrifinin köy halkı için büyük bir onur ve mutluluk olacağını belirtir.

"Eğer Tacuddin Amca burada olsaydı bizimle şakalaşırды," ifadesi, biraz mizahi bir ton katarken, aynı zamanda yazara dair samimi bir anıyı hatırlatır ve okuyucuya bir tebessüm uyandırır.

Mektup, açıklayıcı bir dilin ötesine geçerek, satır aralarında gizlenmiş derin anlamlar barındıran bir üslupla kaleme alınmıştır. Hem içsel duygular hem de Şeyh Muhammed Kâzım'a duyulan saygı ve sevgi, zengin bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu mektup, edebî açıdan zengin bir dil kullanarak duygu, saygı ve tevazu gibi unsurları başarılı bir şekilde işlemiş ve okuyucuya güçlü bir etki bırakmayı başarmıştır.

5. Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a Yazdığı Şiirler

Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım için özlem ve medih içeren bir şiir, vefatının ardından ise bir mersiye ve medfun olduğu kubbe hakkında bir methiye yazmıştır. Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım için söylediği şiirlerinde ona olan hayranlık ve saygısını dile getirmekle kalmamış aynı zamanda edebî içeriklerle dini mesajlar vermiştir. Tespit edilen şiirler aşağıda zikredilmiştir.

5.1. Menzum Mektup

Fırsat buldukça Şeyh Muhammed Kâzım'ı ziyaret eden Şeyh Müşerref, ziyaret edemediği zamanlarda kendisine mektup yazarak özlemini dile getirirdi. 90'lı yıllarda uzun süre İstanbul'da kalan Şeyh Muhammed Kâzım, Siirt'e dönünce Şeyh Müşerref kendisine özlem dolu bu şiiri yazar. Bu şiir, Şeyh Müşerref'in Şeyh Muhammed Kâzım'a duyduğu özlem ve sevgiyi dile getiren bir övgü şiiri olarak öne çıkıyor. Şair, duygularını ifade etmek ve saygısını göstermek için güzel bir dil kullanmıştır.

1. أَهْدِي اسْتِيَاقًا أَلْفَ السَّلَامِ وَلْتَمَّ كَفِّي بَعْدُ بِاخْتِرَامِ

Özlemle sunuyorum selamın en güzelini,

Ve ardından hürmetle öpüyorum elini.

2. لِسَيِّدِي الْمَوْلَى أَبِي عَصَامِ تَاجُ الْكَرَامِ قِبْلَةُ الْأَنَامِ

Efendim Mevlam 'Isâm'ın babası,

İnsanların ziyaretgâhı ve asil zadelerin tacı.

3. أَهْدِي إِلَيْهِ أَهْنًا تَتَّهَانِي حَلَوُ الْمَبَانِي طِيبِ الْمَعَانِي

Takdim ederim en güzel tebrikleri,

Anlamaları güzel, tatlı cümleleri.

4. مُشَرَّفٌ يَرْجُو لَهُ الْأَمَانِي فِي الدِّينِ وَالْدُنْيَا عَلَى الدَّوَامِ

Müşerref, iyi dilekler sunar ona,

Süresizce hem ahiret hem Dünyada.

5. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا قَدْ كَفَى مُصَلِّيًا مُسَلِّمًا لِلْمُصْطَفَى

Yeteri kadar nimet veren Allah'a hamdolsun

Muhammed Mustafa'ya Salât ve selam olsun.

6. وَآلِهِ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالصَّفَاءِ وَصَحْبِهِ الْأَيْمَةُ الْعِظَامِ

Olsun o âline, Ehl-i sefa ve'l-vefa,

Yüce halifeler ve tüm eshaba (Baz, 2021, s. 96).

Şiir, ilk dizesinden itibaren özlem dolu bir selamla başlıyor. Bu da duyguların samimi ve içten olduğunu gösteriyor. Şair, Şeyh Muhammed Kâzım'a hitap ederken, onun asaletini ve değerini vurgulayan ifadeler kullanılmıştır. "İnsanların ziyaretgâhı, asil zadelerin tacı" ifadesi, Şeyh Muhammed Kâzım'ın toplum içindeki yüksek saygınlığını vurguluyor. Özlemine dile getirerek başladığı şiirde, "ellerinden öperim" sözüyle hürmetlerini sunar. Şiirde geçen "أَبِي عَصَام", Şeyh Muhammed Kâzım'ın birinci eşinden olan büyük oğlu Usamet'in Aydı'n'dır.

Edebi sanatlarla süslenmiş bir dille yazılan bu şiirde, şairin kullandığı kelimeler ve cümlelerle duygularını okuyucuya etkili bir şekilde aktarmayı başarır. Okuyucu, şiirden Şeyh Muhammed Kâzım'ın saygın ve sevilen bir kişi olduğunu ve şairin ona karşı derin bir sevgi ve saygı duyduğunu açıkça anlayabilir.

Şiirde Kullanılan Bahir

Arapça olarak kaleme alınan şiir, "recez bahir" ölçüsünde söylenmiştir. Recez bahir; üçü birinci, üçü ikinci şatr'da olmak üzere 6 tef'ilden oluşur (Tural, 2011, s. 129).

Bu tef'iller şunlardır: مُسْتَفْعِلُنْ / مُسْتَفْعِلُنْ // مُسْتَفْعِلُنْ / مُسْتَفْعِلُنْ / مُسْتَفْعِلُنْ

Tablo 1.

Şiirin ilk beyti aruz ölçüsü.

وَلْتَمَكَّنْ فَتُبْعِدْ بِاخْتِرَامِ			أَهْدِي اشْتِيَاكَ أَلْفَ السَّلَامِ		
وَلْتَمَكَّنْ	فَتُبْعِدْ	بِاخْتِرَامِ	سَلَامِي	فَتَأَلِّطُفْ	أَهْدِي شِيَا
0/0//	/0/0//0	//0//0	0/0//	/0/0//0	/0/0//0
مَفَاعِلُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ	فَعُولُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ	فَعُولُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ
مخبون	سالم	المقطوع	سالم	المقطوع	سالم

5.2. Şeyh Muhammed Kâzımın Medfun Olduğu Türbe Hakkında Methiye

Siirtli âlim Şeyh Muhammed Kâzım, ilim tedrisi verdiği Çal Mahallesi'ndeki Kâzımiyye Medresesi'nin yakınına defnedilmiştir (Sarımese, 2021, s. 33). Vefatından kısa bir süre sonra, ilmi makamına yaraşır bir türbe yapılması planlanır ve Hicri 1420/Miladi 1999 yılında tamamlanır. Şeyh Muhammed Kâzım'ın ilmi makamına ve manevi şahsiyetine yakışır bir şekilde inşa edilen türbenin yapımı için büyük bir özveri gösterilmiştir.

Türbenin yapımı tamamlandıktan sonra, Şeyh Müşerref, türbe hakkında bir şiir yazar. Şiirde, türbeyi öven ve Şeyh Muhammed Kâzım'ı yücelten ifadeler yer alır. Şeyh Müşerref, şiirinde ebced hesabı ile şiirde tarih düşümü (Karabey, 1989, s. 80) dizgesinden yararlanarak türbenin bitiş tarihini de düşürür.

1. لِقْبَةِ مَوْلَايَ نُورٌ جَلِيٌّ يَرَاهُ الَّذِي لَمْ يَكُنْ حَاسِدًا

Efendimin kubbesi berrak bir nur sahibi,
Görebilir o nuru, haset etmeyenleri.

2. لَهَا رَوْنَقٌ جَادِبٌ لِلْقُلُوبِ كَأَنَّ قَدْ بَنَوْا تَنْزِيرًا أَوْ عَسَجَدًا

Bir ihtişamı var, cezbeder gönülleri,
Sanki bir külçe altın inşa edilmiş gibi.

3. وَلَيْسَ يَخِيبُ لَهَا زَائِرٌ بَلَى سُرْعَةً يُدْرِكُ الْمَقْصِدَا

Hiçbir ziyaretçi uğramaz hüsrana,
Bilakis hızlıca ulaşır amacına.

4. لِرِوَاوِهِ ذُو الْجَلَالِ حَبَا شِفَاءَ رِضَاءٍ بِهَاءٍ هُدَى

Bahşetti ziyaretçilerine yüce Mevla,
Rıza, ihtişam, hidayet ve şifa.

5. لِذَلِكَ تَارِيخُهَا جَا حَبَا شِفَاءَ رِضَاءٍ بِهَاءٍ هُدَى

Bu nedenle tarihi bu sözlere denk geldi,
Şifa, rıza, ihtişam, hidayet bahşetti.

6. وَلِلَّهِ حَمْدٌ عَلَى الْمُصْطَفَى تَحِيَّاتُ رَبِّ الْوَرَى سَرْمَدَا

Allah'a hamdolsun, Mustafa'ya selamlar,
Âlemlerin Rabbinden sonsuza kadar.

7. وَالْأَلِ وَصَحْبٍ وَمَنْ يَقْتَفَى بِهِمْ يَقْتَنِي دَوْلَةً سُوْدَدَا

Âline, ashabına ve onlara uyanlara,
Hâkimiyet ve saygınlık, örnek alanlara.

Bu şiir, Şeyh Muhammed Kâzım'ın kubbesini yücelten ve ona olan hayranlığı dile getiren bir övgüdür. Şair, Şeyhin kubbesini berrak bir nur kaynağı olarak tasvir ediyor ve bu nurun sadece haset etmeyenler tarafından görülebileceğini vurguluyor.

Şiirde kubbenin sahip olduğu ihtişam ve etkileyici özelliklerle ilgili güzel bir tasvir bulunuyor. Kubbenin cezbetme gücü, gönülleri kendisine çeken bir parıltıya sahip olduğunu ifade ederek medhediyor. Aynı zamanda, belağat sanatından istifade edilerek sanki bu kubbe altında bir değerli maden, bir zenginlik bulunuyormuş gibi teşbihli bir anlatım sunması şiire güç ve derinlik katıyor.

Şair, türbeyi ziyaret edenlerin hayal kırıklığına uğramayacağını, amacına ulaşacağını, ziyaretçileri için ise yüce Allah'ın şifa, rıza, ihtişam ve hidayet bahşettiğini söyleyerek türbeyi ziyaret etmeyi teşvik ediyor.

Dördüncü beyitte zikretmiş olduğu “حَبَا شِفَاءَ رِضَاءٍ بِهَاءٍ هُدَى” kelimelerini Beşinci beyitte tekrar zikrederek bu kelimelerin ebced hesabıyla kubbenin bitiş tarihi olan hicri 1420 tarihine denk geldiğini ifade eder. Harflerin sayı karşılıkları ve toplamı şöyledir:

Tablo 2.

Harflerin sayı karşılıkları ve toplamı

Kelimeler	هُدَى			بِهَاءٍ			رِضَاءٍ			شِفَاءٍ			حَبَا		
Harfler	ى	د	ه	ء	ه	ب	ء	ض	ر	ء	ف	ش	ا	ب	ح
Sayısal Dğr.	10	4	5	1	5	2	1	800	200	1	80	300	1	2	8
Kelimelerin Sayısal Dğr.	19			8			1001			381			11		

Şiirin son kısmı ise Allah'a hamd, Peygamberimize selam bitiriliyor. Ayrıca, âl, ashap ve onlara tabi olanlara dua edilir. Ayrıca onların yolunu takip edenlere hâkimiyet ve saygınlık vadediliyor. Bu da şiire bir manevi derinlik katan güçlü bir son noktası oluşturuyor.

Şiirde Kullanılan Edebî Sanatlar

Şair, Şeyh Muhammed Kâzım'a olan içten duygularını, edebî sanatlarla süslediği bir dille ifade etmiştir. Bu durum, şairin dil becerisi ve sanatsal ifade gücünü göstermektedir. Şiir, sadece anlamı ile değil, aynı zamanda edebî sanatların kullanımıyla da zenginleşmiştir. Şiirde geçen edebî sanatlar şöyledir:

*Teşbih-i Mürsel*¹: “كَأَنَّ قَدْ بَنَوْا نَيْرًا” cümlesinde (2.beyit) kubbe, “كَأَنَّ” teşbih edatıyla altın külçeye benzetilmiştir.

*Cem*²: Şair, “شِفَاءً” (şifa), “رِزَاءً” (rıza), “بِهَاءً” (ihtişam) ve “هُدًى” (hidayet) kelimelerini (5.beyit) “حَبَا” (barındırma) hükmünde cem’ etmiştir.

*İnsicâm*³: Bu beyitler, nazımın sade ve etkileyici bir yapıya sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Sözün ifade edildiği kelimeler hoş bir şekilde seçilmiş, cümlelerin yapısı anlaşılır bir düzen içinde sunulmuştur. Beyitte kullanılan kelimelerinin tatlılığı, basitliği ve akışının güzelliği, herhangi bir zorlama veya karmaşıklıktan uzak olduğunu yansıtmaktadır.

*İzdivâc*⁴: “رِزَاءً” ve “شِفَاءً” kelimeleri (5.beyit) revî ve vezin bakımından birbirine benzeyen iki kelime ard arda zikredilmiştir.

*Tenasup*⁵: “نَيْرًا” (altın tozu) ve “عَسْجَدًا” (altın) kelimeleri (2.beyit) değerli maddeler oldukları için aralarında tenasup vardır.

*İşâref*⁶: Şiirde Şeyh Muhammed Kâzım'a ait bazı sözlere işaret sanatıyla değinmektedir. Kubbeyi ziyaret eden kişinin amacına hemen ulaşacağı (3.beyit) sözüyle Şeyh Muhammed Kâzım'a ait olan ve metfun olduğu kubbenin panosunda yer alan “ziyarettime her kim gelmişse, mutlaka geldiğinden daha iyi ayrılmıştır” sözüne işaret etmektedir.

*Mübâlağa*⁷: “قَدْ بَنَوْا نَيْرًا” (sanki altından bir tepe inşa edilmiş) cümlesi (2.beyit) ile mübalağalı bir anlatım sergilenmektedir.

*Cinas-ı Nakis*⁸: “يَقْتَنِي” (iz sürmek) “يَقْتَنِي” (elde etmek) kelimeleri (7.beyt) vucûh-i erbea (hareke, harf, sayı ve sıralama tertibi) bakımından kısmen farklı, mana yönünden ise tamamen farklıdır.

Şiirde Kullanıldığı Bahir ve Kafiye

Arapça olarak kaleme alınan bu methiye, 7 beyitten oluşmaktadır ve “dal” (د) harfi ile kafiyeleşmiştir. Şeyh müşerref, Arap şiirlerinin asıl vezni olan arûz kurallarını esas alarak şiirler yazmıştır. Kaleme aldığı bu mersiye “Mutekârib bahir” ölçüsünde söylenmiştir. Mutekârib bahir; dördü birinci, dördü ikinci şatr'da olmak üzere sekiz tef'ileden oluşur (Tural, 2011, s. 193).

Bu tef'iller şunlardır: فَعُولُنْ / فَعُولُنْ / فَعُولُنْ / فَعُولُنْ // فَعُولُنْ / فَعُولُنْ / فَعُولُنْ / فَعُولُنْ

Tablo 3.

Methiyenin ilk beyti aruz ölçüsü

يَرَاهُ الَّذِي لَمْ يَكُنْ حَاسِبًا				لِقَبَّةِ مَوْلَايَ نُورٍ جَلِيٍّ			
سِدَا	يَكُنَا	لَذَلَمَّا	يَرَاهُلْ	جَلِيٍّ	يَنْوَرُنْ	تَمَوَّلَا	لِقَبَّ
0//	0/0//	0/0//	0/0//	0//	0/0//	0/0//	/0//
فَعُلْ	فَعُولُنْ	فَعُولُنْ	فَعُولُنْ	فَعُلْ	فَعُولُنْ	فَعُولُنْ	فَعُولُنْ
الحذف	سَالِمَةٌ	سَالِمَةٌ	سَالِمَةٌ	الحذف	سَالِمَةٌ	سَالِمَةٌ	الحذف

¹ Teşbih edatı zikredilen teşbih türü.

² Birden fazla lafzı tek hüküm altında birleştirmek.

³ Sözün kullanılan kelimelerinin hoş ve kolay anlaşılır olması.

⁴ Cümlelerde revî ve vezin bakımından birbirine benzeyen iki kelimeyi bir arada zikredilmesi.

⁵ Anlam bakımından aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimeyi bir araya getirmek.

⁶ Az ve kısa bir sözle veya imâ yoluyla pek çok anlama değinme.

⁷ Bir özelliğin ya da durumun olduğundan daha abartılı gösterilmesidir.

⁸ Kelimelerin telaffuz bakımından birbirine benzemesi ve anlamca birbirinden farklı olması.

5.3. Şeyh Muhammed Kâzım Hakkında Yazdığı Mersiye

Şeyh Müşerref'in kalbinde yankı bulan derin bir acı, Şeyh Muhammed Kâzım Aydın'ın 1996 yılındaki vefatı üzerine bir mersiyeyle ifade buldu. Bu mersiye, Şeyh Müşerref'in içsel dünyasındaki derin üzüntüsünü ve yaşadığı acı kaybı dile getiren bir anlatıya dönüşmüştür.

Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Kâzım'ın ilmi yönüne ve dini ilimlerdeki önemine özel bir vurgu yaparak, onun ilim dünyasındaki değerini anlatmaya çalışır. Kasidenin devamında vefatının getirdiği büyük kaybı ele alır. Bu, sadece bir şahsi kayıp değil, aynı zamanda bir toplumun, bir mümin topluluğunun duyduğu büyük bir acıdır.

Şeyh Müşerref'in Arapçadaki ustalığı, duygusal bir anlatımı etkili bir şekilde ifade etmesine yardımcı olmuştur. Bu mersiye, sadece bir yas ifadesi değil, aynı zamanda manevi bir derinlik ve bağlılık ifadesidir. Şiirin yapısı, içsel duyguların etkileyici bir şekilde dile getirilmesine olanak tanır. Bu, tasavvuf geleneği içinde yazılmış şiirlerin sıklıkla manevi bir derinlik taşımasının bir örneğidir.

1. مُحَمَّدُ الْكَاطِمِ الشَّيْخِ الْجَلِيلِ سَرَى لِحَاجَةٍ وَلِإِبَاءٍ لَهُمْ مَدَدٌ

Şeyh Muhammed Kâzım ki bir şeyh-i celil,

Ehli meded ecdadına, cennete göçtü o halil.

2. فَأَكْرَمُوهُ وَزَادَتْ طَيْبُ صُحْبَتِهِمْ نَسُو الدُّنْيَا حِينَ زَارُوا مَنْ لَهُ عَبْدُوَا

İkrâm ettiler Ona, arttı sohbet güzelliği,

Kulluk ettiklerini görünce unuttular evreni.

3. وَانْهَدَ لِلدِّينِ رُكْنٌ شَامِخٌ فَلَذَا تَرَى الْوَرَى مَا لَهُمْ صَبْرٌ وَلَا جَلْدٌ

Bir sütunu yıkıldı bugün dinin, âli mi âli,

Görürsün insanları kalmadı ne sabır ne mecali.

4. وَغَابَتِ الشَّمْسُ شَمْسُ الرُّشْدِ يَا أَسْفَى فَأَظْلَمَ الْجَوُّ وَالْأَقْطَارُ وَالْبُلْدُ

Eyvah ki eyvah, Battı kemal güneşi,

Kararttı yurtları, gökleri ve şehirleri.

5. وَغَارَ لِلْعِلْمِ عَيْنٌ طَالَمَا رُوِيَ مِنْهَا الْوَرَى فَاسْتَفَى مِنْ جَهْلِهِ الْخَلْدُ

Kurudu ilmin pınarı, içti ondan niceler,

Cahiller bile buradan şifaya eriştiler.

6. بَكَى عَلَيْهِ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَالطَّلَبَةُ غَدَا يَتَأَمَى وَلَا يَزْنَى لَهُمْ أَحَدٌ

Ağladı her bir talebe, gök ve yer ağladı,

Kimse yok teselli edecek, hepsi yetim kaldı.

7. فَأَرْضِهِ وَارْضَ عَنْهُ رَبَّنَا وَاعِنَ بَيْنَهُ كَيْ يَفْقُوا آبَاءَ لَهُمْ سَعْدُوا

Razı et ve razı ol yâ Rab! İnayet eyle evlâdına,

Ki tabi olsunlar, saadete erişmiş ecdadına.

8. وَصَلِّ لِلْمُصْطَفَى الْهَادِي وَعِثْرَتِهِ وَصَحْبِهِ وَلَقَدْ رَاخُوا وَمَا كَسَدُوا

Salât olsun hidayet rehberimiz Muhammed Mustafa'ya,

Âline ve ashâbına ki kalmadılar gittiler dâr-ı bekâyâ.

Şiir, Şeyh Muhammed Kâzım'ın vefatının ardından yazılmış bir mersiyedir. Şeyh Muhammed Kâzım'ın dini ve ilmi alandaki önemi, vefatının ardından yaşanan üzüntüyü işlemektedir. Duygusal bir tonda yazılan şiir, Şeyh Muhammed Kâzım'ın vefatının verdiği üzüntüyü ve acıyı dile getirmektedir. Bu duygular, şiirin dilinde ve üslubunda açıkça hissedilmektedir.

Şiir, akıcı ve sade bir dil ile yazılmıştır. Şiirdeki kelimeler ve ifadeler, kolay anlaşılır bir şekilde kullanılmıştır. Bu durum, şiirin okunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Şeyh Muhammed

Kâzım'ın vefatı üzerine yazılan bu şiirde, şairin yaşadığı derin üzüntü her beyitte açıkça hissedilmektedir. Şiir, Şeyh Muhammed Kâzım'ın ilim ve irfan dünyasına olan katkısını ve onun ölümünün İslam dünyasında oluşturduğu eksikliği gözler önüne serer.

Mersiyede vefat edenin adını anma, câhiliye döneminden beri devam eden bir gelenektir (Toprak, t.y.). Şair de, “Muhammed Kâzım” sözleriyle bu geleneğe uyarak şiiri vefat edenin adını anarak başlatmaktadır. İsmi ardından “Şeyh” ve “Celil” sıfatlarıyla Şeyh Muhammed Kâzım'ın tarikat kollarında en yüksek aşamaya ve ilimde önemli bir dereceye ulaşmış, muhterem ve saygıya değer bir kişi olduğu belirtilir. “ehl-i meded ecdadına” sözüyle onun baba ve dedelerinin de ilim ve irfanda önemli derecelere ulaşmış olduklarına vurgu yapılır.

Şair, şiirinde, Şeyh Muhammed Kâzım'ın cennete gittiğini ve oradaki ecdadıyla buluştuğunu söyler. Bu, klasik mersiyelede sıklıkla kullanılan bir motiftir. Ancak, şair, bu motifi sadece bir başlangıç olarak kullanır ve daha sonra şiirin odağını Şeyh Muhammed Kâzım'ın İslam dünyasına olan katkısına ve onun ölümünün neden olduğu kayıplara yönlendirerek onun ilminden, irşadından ve hizmetlerinden övgüyle söz etmektedir.

Şiirin devamında Şeyh Muhammed Kâzım'ın vefatının ardından yaşanan üzüntü ve kayıpların boyutu anlatılır. Şair, Şeyh Muhammed Kâzım'ın vefatından dolayı yer, gökyüzü ve talebelerin ağladığını ifade eder. Şair, talebeleri de ekleyerek Şeyh Muhammed Kâzım'ın birçok talebesi olduğunu ve hayatını talebe yetiştirmekle geçirdiğine gönderme yapmaktadır. Şair, talebeleri, babaları ölmüş yetimlere benzeterek Şeyh Muhammed Kâzım'ın bir baba şefkatiyle onları eğittiğine, Onun vefatıyla talebelerin yetim gibi kaldıklarını ele almaktadır. Ayrıca “Onlara teselli verecek kimse yok” cümlesiyle tüm insanların aynı duyguları taşıdıkları için teselli verecek durumda olmadıklarına işaret edilir.

Şiirde beyan sanatlarından istifade ederek Şeyh Muhammed Kâzım'ı insanların sığındığı “ulu bir direğe”, insanları aydınlatan bir “güneşe” ve kana kana içilen bir “pınara” benzetmiştir. Vefatıyla bu direğin yıkıldığını, güneşin battığını ve pınarın ise kurduğunu şiddetli hüznün ve pişmanlık için kullanılan “يا أسفى” (Eyvah ki eyvah) (Beydâvî, 1999, s. 493) kelimesi ile ifade etmektedir.

Şiirin sonunda Şair, Allah'tan Şeyh Muhammed Kâzım'dan razı olmasını ve onu razı etmesini diler. Çocuklarının da ecdatlarının yolunu takip etmesi ve saadete kavuşmaları için dua eder ve Hz. Muhammed, âl ve ashâbı için salâvat getirerek sona erdirir.

Şiirde Kullanılan Edebi Sanatlar

Şiir, sadece içeriği değil, aynı zamanda edebi sanatların ustaca kullanımıyla da zenginleşir. Farklı edebi tekniklerin kullanımı, şiire derinlik ve zenginlik katar. Özellikle mersiye türünde yazılan bu şiir, duygusal bir içeriğe sahiptir ve akıcı, sade bir dil kullanılarak yazılmıştır. Ayrıca, şiirde farklı edebi sanatların ustaca kullanıldığı görülür. Şiirde kullanılan edebi sanatlar şöyledir:

*Teşbih Belîğ*⁹: غَدَا يَتَامَى cümlesinde (6.beyit) hocaları vefat etmiş talebeler, yetimlere benzetmiştir.

*Mecâz-ı Mürsel*¹⁰: مَعَالِ السَّمَاءِ (gökyüzü) kelimesi ile orada bulunan melekler, الْأَرْضِ (yeryüzü) kelimesi ile ise orada bulunan insanlar kastedilmiştir.

*İstiare-i Tasrihiyye*¹¹: Şair, “رُكْنٌ شَامِخٌ” (ulu sütun) kelimesiyle (3. beyit) Şeyh Muhammed Kâzım'ın dini ilimlerdeki önemini, bir yapıyı ayakta tutan büyük bir sütuna benzetmektedir. “الشَّمْسُ” (güneş) kelimesiyle (4. beyit) Şeyh Muhammed Kâzım'ın vaaz ve irşad faaliyetleriyle insanlara doğru yolu göstermesi, dünyayı aydınlatan güneşe benzetmektedir. “عَيْنٌ” (pınar) kelimesiyle (5. beyt) ise Şeyh Muhammed Kâzım'ı her daim akan ve suyundan istifade edilen pınara benzetmektedir.

*İsti'âre-i Mekniyye*¹²: Şair, “فَاشْتَقَى مِنْ جَهْلِهِ الْخُلْدَ” cümlesinde cahilliği gerçek hastalığa benzetilmektedir.

⁹ Hem teşbih edatı hem de teşbih yönü hazfedilen teşbihtir.

¹⁰ Alâkası teşbihten başka bir şey olan ve asıl manası dışında kullanılan kelimedir.

¹¹ Müsteârün leh zikredilmeyip sadece Müsteârün minh açıkça belirtildiği istiareidir.

¹² Benzeyen açıkça belirtilmeyen, benzetilen ise, karine (benzeme yönü) ile dolaylı olarak işaret edilen mecazdır.

*Tıbak*¹³: “اَنْهَدُ” (çöktü) ile “تَامَحُ” (yüksek) kelimelerini (4. beyit), “عِلْمُ” (ilim) ile zıddı olan “جَهْلُ” (cehalet) kelimelerini (5. beyit), “السَّمَا” (gökyüzü) ve karşıtı olan “الأَرْضُ” (yeryüzü) kelimelerini (6.beyit) bir arada zikretmiştir.

*Tenasup*¹⁴: “صَبْرُ” (sabır) ve “جَلْدُ” (mecal) sözcükleri (3. beyit) anlam bakımından birbirleriyle ilgilidir.

*İktibâs*¹⁵: “يَا أَسْفَى” kelimesi (4.beyit) Yusuf süresi 84. Ayetinden alınmıştır.

*Cem*¹⁶: “الْجَوُّ” (hava), “الْأَقْطَارُ” (yurtlar) ve “الْبَلَدُ” (şehirler) kelimeleri (4.beyit) “أَظْلَمُ” (karardı) hükmünde cem’ etmiştir.

*Cinas-ı Nakıs*¹⁷: اَرْضُ (razı et) اَرْضُ (razı ol) kelimeleri (7.beyt) vucûh-i erbea (hareke, harf, sayı ve sıralama tertibi) bakımından kısmen farklı, mana yönünden ise tamamen farklıdır.

*İnsicâm*¹⁸: Mersiye'nin genelinde kelimelerin hoş ve kolay anlaşılır olması, cümle'nin zorlama ve karmaşık olmaması, incelikle akması ve içindeki öğelerin doğal uyum içinde olması insicam sanatına örnektir.

*Îcâz*¹⁹: “غَدَوَا يَتَامَى” cümlesi (6.beyit), az kelimeyle çok derin bir anlamı ifade etmektedir. Şair, talebelerin hocalarıyla olan sıcak bağlarını, ona duydukları sevgiyi ve hocalarının onlar için bir baba figürü olduğunu öne çıkarmıştır. Şeyh Muhammed Kâzım'ın talebeleri için bir baba şefkatiyle yaklaştığı, bu bağın sadece öğrenci-hoca ilişkisi değil, aynı zamanda ailevi bir bağ olduğu vurgulanarak talebelerin şeyhlerini bir baba gibi gördükleri anlatılmıştır. İçerdiği az kelimeyle derin bir duygu ve anlam yelpazesi oluşturan bu beyit, îcâz sanatının etkili bir kullanımını temsil etmektedir.

*İtnâb*²⁰: “فَاطَلَمَ الْجَوُّ وَالْأَقْطَارُ وَالْبَلَدُ” cümlesinde (4.beyit) özelin (الْبَلَدُ) genelden (الْأَقْطَارُ) sonra zikredilmesi (zikru'l-has be'de'l-'am) nedeniyle itnâb sanatı icra edilmiştir.

Şiirde Kullanılan Bahir ve Kafîye

Arapça olarak kaleme alınan bu mersiye, 8 beyitten oluşmaktadır. “dal” (د) harfi ile kafiyelenmiş ve “basît bahir” ölçüsünde söylenmiştir. Basît bahir; dördü birinci, dördü ikinci şatr'da olmak üzere sekiz tef 'ileden oluşur (Tural, 2011, s. 81).

Bu tef'iller şunlardır: مُسْتَفْعِلُنْ / فاعِلُنْ // مُسْتَفْعِلُنْ / فاعِلُنْ / مُسْتَفْعِلُنْ / فاعِلُنْ / مُسْتَفْعِلُنْ / فاعِلُنْ

Tablo 4.

Mersiye'nin ilk beyti aruz ölçüsü.

لَجْنَةُ وَلَآبَاءٍ لَهُمْ مَدَدُ				مُحَمَّدُ الْكَاطِمِ الشَّيْخُ الْجَلِيلُ سَرَى			
مَدَدُ	بَاءٌ نَلَهُمْ	وَلَا	لَجْنَتَيْنِ	لَسَرَى	شَيْخُ الْجَلِيلِ	كَاطِمُشْ	مُحَمَّدُ
0///	0//0/0/	0///	0//0//	0///	0//0/0/	0//0/	0//0//
فَعِلُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ	فَعِلُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ	فَعِلُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ	فاعِلُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ
مخبونة	سَالِمَةٌ	مخبونة	مخبونة	مخبونة	سَالِمَةٌ	سَالِمَةٌ	مخبونة

Sonuç

Arap edebiyatında mektuplar ve şiirler, klasik dönemden günümüze kadar önemli bir yer işgal etmektedir. Bu metinler, yazarların duygularını ve düşüncelerini ifade etmesinin yanı sıra iletişim kurmaları ve zamanlarının tanığı olmaları açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle, Şeyh Muhammed Kâzım'a olan derin sevgi ve saygı, hayatta iken ve vefatından sonra bölgedeki ilim erbabı tarafından şiir ve mektuplarla ifade edilmiştir. Onun dini ilimlerdeki yüksek bilgisi, manevi liderliği ve etkileyici öğretileri, bölgede benzersiz bir etki bırakmıştır.

¹³ Hakiki olsun mecaz olsun iki zıddı veya karşıt olan iki kelimeyi bir arada zikretmektir.

¹⁴ Anlam bakımından aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimeyi bir araya getirmektir.

¹⁵ Şiirde, sözünü süslemek ve kuvvetlendirmek için Kur'an âyetinin veya hadis-in bir kısmını veya tamamını alınılmaktır.

¹⁶ Birden fazla lafzı tek hüküm altında birleştirmek.

¹⁷ Kelimelerin telaffuz bakımından birbirine benzemesi ve anlamca birbirinden farklı olması.

¹⁸ Şiirde kullanılan kelimelerinin hoş, kolay ve anlaşılır olması.

¹⁹ Bir sözün anlam bakımından zengin olmasına rağmen, lafız bakımından çok az kelimeyle ifade edilmesi.

²⁰ Düşünceyi açıklamak için gerekli kelime ve cümlelerden fazlasını kullanmak.

Özellikle Şeyh Müşerref Özcan, bu sevginin güzel bir örneğini sunmuştur. Mektup ve şiirlerin, Arap edebiyatında iletişimin güçlü bir aracı olduğu ve insanların duygularını ifade etmek, düşüncelerini aktarmak ve bağlantılarını güçlendirmek için kullanılan araçlardır.

Şeyh Müşerref Özcan'ın kaleme aldığı mektuplar ve şiirler, Şeyh Muhammed Kâzım'a duyulan derin sevgi ve saygının bir yansımasıdır. Bu metinler, iki şeyh arasındaki manevi bağı ortaya koymaktadır. Bu mektup ve şiirler, derin bir anlam barındıran içsel duygular ve saygı-sevgi bağı zengin bir şekilde ifade edilmiştir.

Mektuplardaki incelikli ifadeler, örneğin “Ellerinizden öperim”, “hürmetlerimi sunarım” ve “hizmetkârınız” gibi ifadeler, Şeyh Müşerref'in derin sevgi ve hürmetini gösterirken aynı zamanda iletişimdeki samimiyeti ve bağlılığı yansıtır. Bu ifadeler, sadece duyguları ifade etmekle kalmayıp aynı zamanda alıcıyla kurulan iletişimi güçlendirir. Araya serpiştirilen hafif mizahi bir ton, yazarın içtenliğini ve sıcaklığını artırırken, okuyucuda bir tebessüm oluşturur. Bu tür ifadeler, iletişimdeki etkileşimi daha zengin hale getirirken, karşı tarafa olan saygı ve bağlılığı da açıkça ortaya koyar.

Mektuplardaki geleneksel başlangıç, şiirlerin ve mektupların dua ve salât ile sonlanması, dini şiirlerde ve tasavvuf geleneğinde sıkça rastlanan bir uygulamadır. Bu unsurlar, Şeyh Müşerref'in şiirlerinin tasavvuf geleneğinin ve manevi derinliğin bir yansıması olduğunu göstermektedir.

Mektup ve şiirler, sadece duygu dolu bir iletişim örneği olmanın ötesine geçerek edebî bir zenginliği de barındırmaktadır. Şiirlerde kullanılan edebî sanatlar, Şeyh Muhammed Kâzım'ın değerini anlatmaktadır. Şiir ve mektuplardaki edebî sanatlar, gramer kurallarının uygun kullanımı, kelimelerin hoş ve kolay anlaşılır olması, cümlelerin zor ve karmaşık olmaması, incelikle akması ve içindeki öğelerin doğal uyum içinde olması kısaca şairane ifadeler, Şeyh Müşerref'in Arap edebiyatına ve gramerine olan hâkimliğini gözler önüne sermektedir.

Kaynakça

- Aydın, M. K. en-Nakşibendî el-Hâlidî. (t.y.). *Cevâhiru'l-'ulûmi'l-Kâzimmiyye* (2. bs). Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Aydın, M., & Bulut, A. (2016). *Şeyh Muhammed el-Hazîn ve Divanı*. Ravza Yayınları.
- Aydın, Ş. M. K. H. N. (2005). *Deryadan Damlalar* (2. bs). Divan Yayınları.
- Batar, Y. (2012). “Şeyh Müşerref'in Hayatı Eserleri ve Eğitim-öğretimle ilgili Görüşleri”.Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Uluslararası Sempozyumu. *Muş Yayınları*, 2, 721-795.
- Baz, İ. (2021). *Rabbânî Bir Âlim Şeyh Muhammed Kâzım Aydın el-Hâlidî en-Nakşibendî Hayatı, Eserleri ve Görüşleri*. İnsan Yayınları.
- Beydâvî, A. B. Ö. B. M. (1999). *Tefsiru'l-Beydâvî* (C. 1). Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Durmuş, İ. (2004). MEKTUP. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları.
- Durmuş, İ. (2010). ŞİİR. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları.
- Ekinci, Y. (2019). *Şeyh Muhammed Kâzım Aydın en-Nakşibendî'nin Hayatı, Eserleri, Tarikatı ve Tasavvufî Görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncüyıl Üniversitesi.

- Genç, S. (2021). *Mürşidim ve Manevi Babam Şeyh Muhammed Kâzım Hazretleri (Halidi-Nakşibendi)*. Ravza Yayınları.
- Hayatı – Şeyh Muhammed Kâzım El-Halid En-Nakşibendi (K.S.)*. (t.y.). Geliş tarihi 10 Aralık 2023, gönderen <https://seyhmuhammedkazim.com/hayati/>
- İlhan, A. (2019). *Şeyh Müşerref el-Hunûkî ve Arapça Manzum Mektupları* [Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabey, T. (1989). Tarih Düşürme. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 40). TDV Yayınları.
- Nazım, M. (2012). *En-Nûru 's-sarî fi menâkıbi Şeyh Müşerref el-Hunûkî el-Berwarî*.
- Özalp, S. (2020). *Şeyh Müşerref'in Hayatı ve Tasavvufî Görüşler* [Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Panel. (2014). *Gönüllerin Sultanı Şeyh Muhammed Kâzım Aydın el-Halidi En-Nakşibendi Paneli*.
- Salihoglu, S. M. (2022). *Muhiplerin Gözüyle Şeyh Muhammed Kâzım Aydın el-Hâlidî en-Nakşibendî*. Ravza Yayınları.
- Sarimeşe, F. (2021). *Şeyh Muhammed Kâzım Aydın Türbesi*. Kesit Yayınları.
- Sönmez, N. (2018). *Divana Şêx Müşerrefê Xinukî*. Seyda Yayınları.
- Toprak, M. F. (t.y.). *MERSİYE*. TDV İslâm Ansiklopedisi. Geliş tarihi 18 Aralık 2023, gönderen <https://islamansiklopedisi.org.tr/mersiye>
- Tural, H. (2011). *Arap Edebiyatında Aruz*. Ensar Yayınları.
- Uğurlu, M. (2022). *Menakıpname-i Şeyh Muhammed Kâzım Aydın*. Ravza Yayınları.